

Krajina vo svojej pestrosti prvkov a zložiek vytvára priestorový rámec pre rôznorodé činnosti spoločnosti. Ich pôsobenie v nej je upravené radom prierezových a odborových právnych predpisov... **zákon o ochrane prírody a krajiny, stavebný zákon, zákon o ochrane pamiatkového fondu, zákon o pozemkových úpravách, lesný, vodný, banský, cestný zákon,**.....ktoré sa týkajú ako územia sídla, tak aj mimosídelskej krajiny. Priestorom pre uplatnenie stavieb krajinnej architektúry je územie sídiel aj „voľná“ krajina. Nástroje krajinnej a záhradnej architektúry sa opierajú predovšetkým o legislatívne prostredie **územného plánovania, stavebný poriadok a legislatívu ochrany prírody.**

Krajinná architektúra

Podľa Technický náučný slovník (III.diel, SNTL 1982) je **krajinná architektúra** „technický a umelecký odbor, ktorý sa zaoberá ochranou a tvorbou krajiny od detailov krajinnej architektúry obytných súborov, mestských priestorov, mestských parkov, sústavy zelene v mestách, úprav vodných tokov a plôch až k veľkým krajinným celkom“

Z medzinárodného pohľadu ide o odbor ešte širší, ktorý zahŕňa okrem historického základu profesie, ktorým je navrhovanie súkromných, verejných, obytných, komerčných, priemyselných priestorov a obnova historických objektov zelene ďalšie oblasti (1):

1. Efektívne, estetické a ekologicky citlivé začlenenie stavebných objektov, návrh minimalizácie dopadov na životné prostredie
2. Prepojenia krajinnej architektúry s environmentálnym plánovaním
3. Plánovanie a riadenie krajiny, analýzy pohľadov, plánovanie trás ciest
4. Vytváranie mostu medzi územným plánovaním a individuálnymi projektmi, krajinári sú často vedúcimi medziodborových projektových tímov
5. Analýza a formulovanie politiky, programov a regulatív s cieľom zaistiť životného prostredia s ohľadom na udržateľnosť životného prostredia

Záhradníctvo a sadovníctvo predstavujú technické disciplíny V praxi sa „inžinier v odbore záhradná a krajinná architektúra“ často označuje ako „sadovník“nesprávne Sadovníctvo je odvetvím záhradníctva, ktoré sa zaoberá štúdiom a pestovaním okrasných drevín a rastlín, realizáciou a údržbou zelene.

Definícia profesie krajinného architekta schválená Svetovou radou IFLA – International Federation of Landscape Architects (Medzinárodná federácia krajinných architektov) 15.5.2003 pre účely medzinárodných štandardov klasifikácie zamestnania vydávaných Medzinárodným úradom práce (International Labour Office) v Ženeve znie: Krajinní architekti uskutočňujú výskum, poradenstvo, plánovanie, projektovanie a správu krajiny a to v zastavanom i nezastavanom území vrátane jej ochrany a to pri rešpektovaní udržateľného vývoja. Pre profesiu krajinného architekta sa vyžaduje vzdelanie v odbore krajinnej architektúry.(1)

Krajinný architekt

Krajinná architektúra a architektúra sú príbuzné odbory, ktorých spoločným obsahom je tvorivá činnosť...založená na princípoch umeleckých disciplín, najmä na princípe priestorovej kompozície. Ich dielami sa realizuje určitá architektonická forma, konkrétna myšlienka, filozofia.....tvorba prostredia.

Rozsah kompetencií krajinných architektov prináša Zákon č. 138/1992 Zb. **Zákon Slovenskej národnej rady o autorizovaných architektoch a autorizovaných stavebných inžinieroch** v § 4a.

Podľa Etického poriadku Slovenskej komory architektov **článok 4 Povinnosti architekta k architektonickej profesii 1d)** architekt môže prevziať len také úlohy, ktoré profesionálne zvládne podľa svojej autorizácie k výkonu odborných činností, ktoré presahujú rozsah jeho autorizácie, je povinný prizvať k spolupráci osobu s potrebnou autorizáciou alebo špecializáciou na spoluprácu prizve ďalšieho architekta aj k činnostiam v rozsahu jeho autorizácie, ak si táto práca svojou povahou, nadväznosťou alebo náročnosťou spoluprácu vyžaduje...(2) **V zákone sa kladie dôraz na odbornosť a profesijnú spoluprácu.** Celková kvalita výsledného diela závisí aj od partnerskej spolupráce a porozumenia všetkých strán, ktoré sa zúčastňujú procesu prípravy a realizácie diela. Krajinní architekti pri riešení krajinných diel spolupracujú s architektmi, stavebnými inžiniermi, geodetmi a inými profesiami podľa potreby a povahy zákazky...platí to aj opačne.

Postavenie krajinného architekta v tvorivom tíme:

1. Zodpovedný za celkový návrh – hlavný projektant
2. Zodpovedný za stavebný objekt sadových úprav
3. Člen medziodborového tímu
4. Poradca alebo konzultant pre určité aspekty územného plánovania alebo hodnotenia.

Krajinnno-architektonické dielo vytvára krajinný architekt. Špecifikom krajinskej architektúry je, že dielo je premenlivé v čase, prevahu tvoria biotické prvky, ktoré sa od svojho založenia vyvíjajú, menia svoju veľkosť, často aj zdravotný stav, preto dielo vyžaduje rozvojovú a udržiavaciu starostlivosť pre zabezpečenie plánovanej kompozície.

Krajinná architektúra sa opiera o systematický prieskum sociálnych, ekologických a ďalších podmienok a procesov v krajine a navrhuje zásahy tak, aby priniesli požadovaný výsledok.

Krajinný architekt vykonáva celý rad činností: **prieskum, plánovanie, projektovanie, správa zelene, poradenstvo.**

V rámci prieskumných a plánovacích činností vypracováva územnoplánovacie podklady, prieskumy stavu zelene, koncepcie rozvoja a obnovy zelene, ...

Územnoplánovacia dokumentácia a podklady: generel zelene, územný systém ekologickej stability a pod.

Ostatné koncepcné materiály: koncepcia obnovy vyhradených areálov, koncepcia revitalizácie vodného toku, koncepcia obnovy uličných stromoradií, štúdie využitia územia, inventarizácia drevín, hodnotenie pohľadových kvalít, hodnotenie krajinného rázu, hodnotenie vplyvu stavieb na životné prostredie EIA, manažment nakladania s dažďovými vodami v urbanizovanom prostredí a pod.

V rámci projekčných prác spracováva projektovú dokumentáciu pre stavby s prevahou vegetácie. Pojem stavba krajinskej architektúry sa v stavebnom zákone neuvádza. V § 43a **členenie stavieb sú stavby rozdelené na pozemné a inžinierske**, pričom inžinierske stavby sú len vymenované a nie sú bližšie špecifikované. Do inžinierskych stavieb sú zaradené pod písmenami..o,p,r... nasledovné stavby, ktoré obsahujú aj krajinné stavby:

- o) nekryté športové ihriská, automobilové, motocyklové a bicyklové dráhy, golfové ihriská, lyžiarske trate a vleky,
- p) zábavné a oddychové parky, zoologické a botanické záhrady,
- r) ostatné inžinierske stavby

Zoznam nevystihuje veľkú rôznorodosť typov krajinných stavieb.

Legislatíva, ktorá sa týka v rôznej miere krajinskej stavby

Zákon č. 50/1976 Zb. Zákon o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon)

Vyhláška č. 532/2002 Z. z. o všeobecných technických požiadavkách na stavby užívané osobami s obmedzenou schopnosťou pohybu a orientácie

Zákon č. 543/2002 Z. z. Zákon o ochrane prírody a krajiny

Vyhláška č. 24/2003 Z. z. ktorou sa vykonáva zákon č. 543/2002 Z. z. o OPaK

Zákon č. 330/1991 Zb. Zákon o pozemkových úpravách, usporiadaní pozemkového vlastníctva, pozemkových úradoch, pozemkovom fonde a o pozemkových spoločenstvách

Zákon č. 115/2014 Z.z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 330/1991 Zb. o pozemkových úpravách, usporiadaní pozemkového vlastníctva, pozemkových úradoch, pozemkovom fonde a o pozemkových spoločenstvách v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

Zákon č. 49/2002 Z. z. z o ochrane pamiatkového fondu (pamiatkový zákon)

Zákon č. 326/2005 Z. z. Zákon o lesoch

Zákon č. 184/2002 Z.z. Zákon o vodách a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 220/2004 Z. z. Zákon o ochrane a využívaní poľnohospodárskej pôdy a o zmene zákona č. 245/2003 Z. z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 24/2006 Z.z. Zákon o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 371/2019 Z. z. Zákon o základných požiadavkách na bezpečnosť detského ihriska a o zmene a doplnení niektorých zákonov

TP 04/210 Vegetačné úpravy pri pozemných komunikáciách

Ochranné pásma stanovené v zákonoch (cestný, vodný, o dráhach, o energetike, o lesoch, o pohrebníctve, o elektronických komunikáciách, o verejných vodovodoch a kanalizáciách

Odborové normy (3):

STN 837015 Technológia vegetačných úprav v krajine. Práca s pôdou

Platí pre všetky práce s pôdou pri zakladaní, starostlivosti o výsadby rastlín, zakladaní trávnikov, stabilizácii terénu, pri rozvojovej a udržiavacej starostlivosti o vegetačné plochy. Vymedzuje základné termíny, zaoberá sa hodnotením pôd, skupinami pôd pre vegetačno technické účely. Normuje požiadavky na pôdy, materiály a látky pre zlepšovanie pôd, hnojivá, substráty a ďalšie materiály. Technologicky rieši prípravu vegetačných plôch, ošetrovanie existujúcich rastlín,, odstraňovanie nežiaducich materiálov, výmenu pôdy, zhrnutie a ukladanie pôdy, vegetačné vrstvy. Uvádza druhy skúšok pre vegetačno technické hodnotenie a metódy skúšania pôd pre vegetačné technológie.

STN 83 7016 Technológia vegetačných úprav v krajine. Rastliny a ich výsadba

Platí pre rastliny a ich výsadbu pri úpravách krajiny. Stanovuje požiadavky na dodávané rastliny a materiály pre výsadby, rieši výsadbu rastlín, upravuje dokončovaniu výsadiel a práce zahrnuté do dokončovacej starostlivosti. Uvádza druhy a obsah skúšok.

STN 83 7017 Technológia vegetačných úprav v krajine. Trávniky a ich zakladanie.

Platí pre zakladanie trávnikov výsevom alebo s použitím predpestovaných trávnikov, trávnej mačiny a segmentov vegetácie, a také pre iné výsevy pri úpravách krajiny. Špecifikuje termíny, rozlišuje kategórie trávnikov, oblasti použitia, vlastnosti a nároky na starostlivosť. Vytyčuje požiadavky na osiva, predpestované trávniky, trávnu mačinu a segmenty vegetácie.

Upravuje technológie zakladania trávnikov a dokončovacej starostlivosti. Stanovuje druhy a obsah.

STN 83 7018 Technológia vegetačných úprav v krajine. Technicko-biologické spôsoby stabilizácie terénu.

Platí pre stabilizačné konštrukcie pri úprave krajiny za použitia osív, rastlín, živých častí rastlín a neživých materiálov k zabráneniu, prípadne obmedzení erózie, zosuvov pôdy a padaniu kameňov, tiež aj pre vegetačné úpravy plôch, ktoré sú pôsobením prírodných vplyvov alebo technickými zásahy zbavené vrchnej vrstvy pôdy. Platí aj pre násypy zemín, haldy a skládky. Vymedzuje odborné termíny, zaoberá sa posudzovaním a vyhodnocovaním podmienok stanovišťa, výberom vhodnej konštrukcie. Normuje požiadavky na osiva, rastliny, živé časti rastlín, živé stavebné prvky, ďalšie materiály a stavebné prvky. Rieši prípravu plôch k úprave. Uvádza technológie stabilizovania výsevom, výsadbami, konštrukciami s rastlinami a živými časťami rastlín, konštrukciami z neživých materiálov a stavebných prvkov, kombinovanými konštrukciami.

STN 83 7019 Technológia vegetačných úprav v krajine. Rozvojová a udržiavacia starostlivosť o vegetačné plochy

Vzťahuje sa na rozvojovú a udržiavaciu starostlivosť o vegetačné plochy vrátane plôch stabilizovaných technicko-biologickými konštrukciami podľa STN 83 7018. Neplatí pre plochy trávnikov na športových ihriskách. Stanovuje požiadavky na materiály, normuje technologické kroky prác vo výsadbách rastlín, trávnikoch a plôch lúčneho charakteru. Obsahuje tabuľky na hnojenie výsadiieb rastlín, hnojenie a kosenie trávnikov. Uvádza typy skúšok.

STN 83 7010 Ochrana prírody. Ošetrovanie, udržiavanie a ochrana stromovej vegetácie

Platí pre starostlivosť, udržiavanie a ochranu stromov, rastúcich mimo lesného pôdneho fondu v zastavanom území obce.

Stavba krajinnej architektúry – dielo krajinnej architektúry

Dielom krajinnej architektúry sú jednak nové stavby jednak obnova existujúcich stavieb v krajine a v sídlach (námestia, nábrežia, parky, záhrady, športové a rekreačné areály, aleje...) v krajine vodné toky, golfové areály, diaľnice, rekultivácie zničenej krajiny atď., ktorých zámerom je vytvoriť kvalitné životné prostredie pre človeka a integrovať zásady ekológie a udržateľného rozvoja. Jedná sa o širokú škálu typov stavieb rôznej dimenzie – veľkej aj malej mierky v mestách aj na vidieku. Stavby krajinnej architektúry sú okrem prírodných podmienok modifikované celou radou zásadných faktorov, napr. požiadavky investora, ekonomické limity... a pod.

1: Revitalizácia vodného toku Dubová

2: Golfový areál Tatranská Lomnica

Tab.1: Zoznam typických projektov (neúplný výber) spracovávaných záhradným a krajinným architektom a zoznam aktivít, v ktorých je členom tímu (podľa dokumentov IFLA) (4):

mestské parky	1			
súkromné a verejné záhrady	1			
cintoríny	1			
strešné záhrady	1	2		
námestia, pešie zóny	1	2	3	
univerzitné areály	1	2	3	
vonkajšie rekreačné zariadenia	1	2	3	4
botanické záhrady	1		3	
golfové ihriská	1	2		
skládky	1	2		
historické parky a záhrady	1	2		4
obytné celky		2	3	
obchodné centrá		2	3	
pamätníky		2	3	4
záhradné výstavy a expozície				
výsadby pozdĺž diaľnic		2		
dopravné komunikácie		2	3	
priemyselné zóny		2	3	
rehabilitácie okolia vodných tokov		2	3	4
návrhy zmien využitia pozemkov		2	3	4
krajinné plánovanie			3	4
regionálne plánovanie			3	4
štúdie využitia územia			3	4
mestské plánovanie			3	4
ekologické parky a siete			3	4
lesy			3	4
prírodné oblasti			3	4
nové mestá			3	4
hodnotenie pohľadových kvalít				4
EIA			3	4

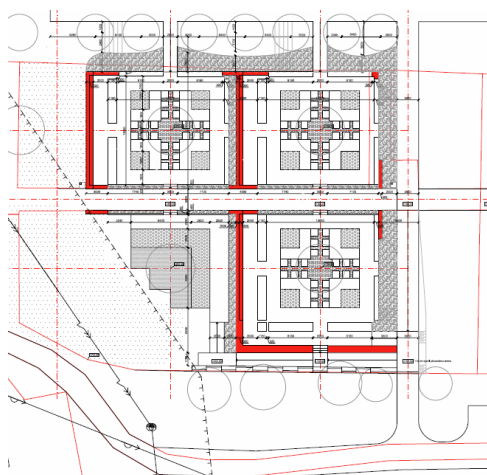
Krajinný architekt zodpovedný za celkový návrh - 1, zodpovedný za plán výsadiieb – 2, člen medziodborového tímu - 3, poradca alebo konzultant pre určité aspekty plánovania alebo hodnotenia - 4

Tab.2: Projekčné práce a členenie dokumentácie pre stavebné povolenie krajinej stavby

1	Príprava zákazky	A	Sprievodná správa
2	Návrh diela / štúdia stavby / UAS, AŠ, KAŠ	B	Súhrnná technická správa
3	Dokumentácia k územnému rozhodnutiu / DUR	C	Celková situácia stavby
4	Dokumentácia pre vydanie stavebného povolenia DSP	D	Koordinačný výkres stavby
5	Dokumentácia pre realizáciu diela / DR	E	Dokumentácia pozemných a inž. objektov
6	Dokumentácia pre výber dodávateľa / Dtender	F	Projekt organizácie výstavby
7	Spolupráca pri zadaní realizácie diela dodávateľovi	G	Dokumentácia prevádzkových súborov
8	Spolupráca pri realizácii diela / Autorský dozor	H	Celkové náklady stavby
9	Spolupráca pri dokončení diela	I	Doklady

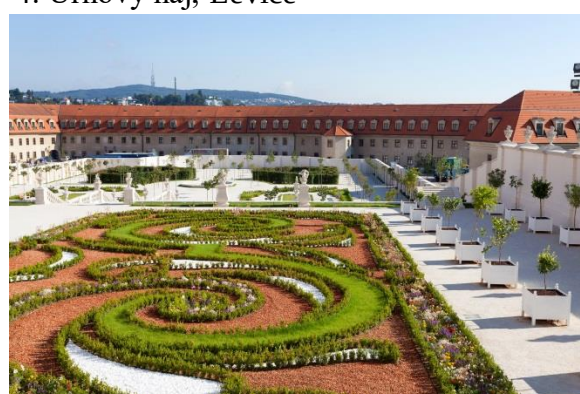
3: Rozšírenie cintorína, Levice

4: Urnový háj, Levice

5: Mestský park Jama, Bratislava

6: Obnova barokovej záhrady, Bratislava

7: Revitalizácia vnútrobloku, Žižkov, Praha

8: Obnova stromoradia, Vihorlatská ul., Praha

SPRÁVA A ÚDRŽBA ZELENÉ

Zeleň musí mať pre zabezpečenie jej kvality celoročnú odbornú starostlivosť na celom území mesta. Starostlivosť o zeleň sa skladá z týchto nevyhnutných činností:

a/ evidencia zelene

b/ tvorba zelene - rozvoj zelene / regulatívy, koncepcie, plánovanie, projekcia, realizácia

c/ údržba zelene

d/ ochrana zelene a jej životných podmienok

Nástroje správy zelene

sú tvorené jednotlivými druhmi odborových dokumentov

- nástroje územno-plánovacie: územná štúdia systému zelene / generel zelene
- nástroje technicko-prevádzkové: pasport zelene, dendrologický prieskum, projekt starostlivosti (projekt údržby, projekt pestovateľských opatrení)

Štruktúra týchto nástrojov je previazaná s jednotlivými úrovňami hierarchického členenia systému zelene.

Generel zelene

Územnoplánovací podklad, slúži spravidla ako podklad pre územný plán obce, prípadne územný plán môže odborovo rozvíjať. Slúži ako podklad pre regulačné plány, urbanistické štúdie a projekty záhradných a krajinných úprav. Obsahuje koncepciu a stratégiu rozvoja systému zelene, základnú kvantitatívnu aj kvalitatívnu analýzu jednotlivých objektov zelene a systému zelene ako celku. Jeho cieľom je zaistiť rozvoj systému zelene, jeho skvalitnenie, ale aj napr. efektívne využitie zdrojov financií (stanovenie priorít, výber plôch k obnove, zmene režimu starostlivosti a pod.)

Pasport zelene

Základná kvantitatívna analýza zloženia a skladby vegetačných a technických prvkov na plochách mestskej zelene, lokalizácia vegetačných prvkov vo vzťahu k vymedzeným hraniciam (parcely, hranice základných plôch...), popisné údaje o daných prvkoch (počty a výmery, vlastnícke vzťahy...), previazanosť s GIS a s využitím dát katastru nehnuteľností.

Dendrologický prieskum

Zistenie vybraných vlastností drevinných vegetačných prvkov a posúdenie ich kvality a stability, spravidla je uskutočňovaný pre vybrané objekty systému zelene.

Projekt starostlivosti

Systém opatrení, ktorý zaistí trvalý rozvoj vegetačných prvkov v súlade s kompozičnými, prevádzkovými a programovými zásadami pre danú plochu zelene. S ohľadom na praktické a prevádzkové potreby správ zelene sa rozlišujú podľa predmetu projektu dva odborové typy dokumentov – projekt údržby zelene a projekt pestovateľských opatrení.

Projekt údržby zelene

Návrh technológií starostlivosti pre jednotlivé typy vegetačných prvkov, pravidelne sa opakujúca bežná údržba (kosenie trávnikov, vypletie záhonov, jarný rez trvaliek a pod.) Špecifikuje sa nákladovosť údržby pre jednotlivé základné plochy a objekty zelene a následne pre celý systém zelene alebo pre jeho vymedzenú časť.

Projekt pestovateľských opatrení

Špecifikujú sa konkrétne pestovateľské opatrenia, t.j. súbor činností nutných k ovplyvneniu kvalitatívnych atribútov vegetačných prvkov (spravidla jednorazové zásahy do konkrétnej dreviny).

OCHRANA DREVÍN

Zákon č. 543/2002 Z. z. Zákon o ochrane prírody a krajiny...OPaK

Tretia hlava Ochrana drevín, § 46, § 47, § 48, § 49 ...

Zakazuje sa poškodzovať a ničiť dreviny. Vlastník (správca, nájomca) pozemku, na ktorom sa nachádza drevina, je povinný sa o ňu starať, najmä ju ošetrovať a udržiavať. Na výrub dreviny sa vyžaduje súhlas orgánu ochrany prírody. Môže sa v odôvodnených prípadoch vydať len po posúdení ekologických a estetických funkcií dreviny a vplyvov na zdravie človeka a po vyznačení dreviny určenej na výrub....

Vyhláška č. 24/2003 Z. z. ktorou sa vykonáva zákon o ochrane prírody a krajiny,

§ 17 Podrobnosti o ochrane, ošetrovaní a udržiavaní drevín, o podmienkach na vydávanie súhlasu na výrub drevín a o vyznačovaní drevín určených na výrub (k § 47 ods. 10 zákona)

Ochrana pri stavebnej činnosti / Arboristický štandard

V etape prípravy projektu stavby sa posudzuje vplyv plánovanej stavebnej činnosti na dreviny. Identifikujú dreviny, ktoré môžu byť ovplyvnené stavebnou činnosťou. V dokumentácii na vydanie územného rozhodnutia (DÚR) v zmysle bodu 4. *Návrh na umiestnenie stavby* sa uvádza vplyv stavby na životné prostredie (dreviny v priestore a v blízkosti stavby), vrátane návrhu opatrení, ktoré sa uplatnia na odstránenie alebo minimalizáciu negatívnych vplyvov na dreviny. Určí sa typ a rozsah ochranných opatrení, vrátane ďalšej starostlivosti o stromy a odhadnú sa náklady na realizáciu ochranných opatrení. Opatrenia sa popíšu v sprievodnej správe a v situácii stavby sa vyznačia dreviny a porasty určené na výrub a dreviny a porasty, ktoré majú byť zachované s vyznačením ich ochranných pásiem.

V etape realizácie stavby sa realizujú ochranné opatrenia a vykonáva odborný dozor. Ďalšia starostlivosť sa realizuje v priebehu minimálne dvoch nasledujúcich rokov po dokončení stavebnej činnosti.(5)

Online zdroje:

1 <https://szkt.cz/caka/vysvetleni-pojmu>

2 <https://www.komarch.sk/o-nas/predpisy/zakladne-predpisy/eticky-poriadok-ska/>

3 <https://www.szkt.sk/index.php/na-stiahnutie/stn-a-legislativa>

4 <https://www.komarch.sk/kto-je-zahradny-a-krajiny-architekt/>

5 <https://ves.uniag.sk/files/pdf/myugaltc5n9q4pcpu6appolam1x5ss.pdf>

Zoznam obrázkov:

1. <http://www.visitpiestany.sk/co-robit/sport-a-aktivita/fitness-prvky-pri-potoku-dubova/>

2. https://obrazky.vysoke-tatry.travel/user/_dsc0121.jpg

3. archív autorky

4. archív autorky

5. https://bigsee.eu/wp-content/uploads/2019/03/000_jama_naslovna.jpg

6. <https://stresnesubstraty.sk/media/2018/04/barokova-zahrada-bratislavsky-hrad-05.jpg>

7. <http://www.a05.cz/photo/vnit724699.jpg>

8. <http://www.a05.cz/photo/vino345712.jpg>